

תורת הבטחון

פרשת חיי שרה

כל הצרות והייסורים שהיו לה, כולם היו "שוין לטובה" כל שנותיה. והיתה שלימה כל ימיה, שקיבלה הכל בשמחה ואהבה מאת השי"ת.

חובה לקבל הכל בשמחה

וחובה זו מוטלת על כל אחד ואחד להאמין "דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד". ואפילו אם אינו מכיר מדוע הוי לטב, אבל מ"מ חייבין אנו להאמין כן. וכן איתא בברכות (ס, ב): "חייב אדם לברך כו'. מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? - אילימא: כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב, כך מברך על הרעה הטוב והמטיב - והתנן: על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב, על בשורות רעות אומר ברוך דין האמת! - **אמר רבא: לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה** ... אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר, וכן **תנא משמיה דרבי עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד**. כי הא, דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא וכו', ע"כ. הרי מפורש בדברי הגמ' שחובה לקבל גם היסורין בשמחה.

ואיתא בפסחים (ג, ב): "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, אטו האידנא לאו אחד הוא? - אמר רבי אחא בר חנינא: **לא כעולם הזה העולם הבא; העולם הזה, על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דין האמת. לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב**. ושמו אחד, מאי אחד, אטו האידנא לאו שמו אחד הוא? - אמר רב נחמן בר יצחק: לא כעולם הזה העולם הבא; העולם הזה - נכתב ביו"ד ה" ונקרא באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד - נקרא ביו"ד ה"י, ונכתב ביו"ד ה"י", ע"כ.

והק' הצ"ח (סג) מדוע אמרה הגמ' שהחילוק בין עולם הזה לעולם הבא הוא הברכה, הרי החילוק ביניהם הרבה יותר גדול, שבעולם הבא לא יהיה שום רע כלל. והיה להגמ' לומר "לא כעולם הזה עולם הבא, העולם הזה יש בו רעות וטובות העולם הבא אין בו רק טובות".

ותי', דבאמת כל הרע שבעולם הזה הוא הכל טובה, ואפילו כל הפרעניות שבאות על האדם אינו רע, רק הם לטובה לזכך אותו ולהכניע יצה"ר ולטהר הנשמה שיזכה לעולם שכולו טוב, אלא שהאדם בעולם הזה אינו מבין הדבר לאשורו ונדמה בעיניו כאילו הוא רעה. ואחר שמת האדם רואה ומבין הטוב האמיתי, ואז נותן הודאה לשעבר על שנתאנף בו הקב"ה לפי שעה להטיב בו באחריתו. וזהו כוונת הגמ', שלעתיד לבא יברך הטוב והמטיב למפרע על כל הצרות שקיבל שאז יבין שכולו היה טוב.

מעשה נפלא עם הרמב"ן

וכדאי להביא סיפור נפלא (מוצא צילקוט מעט לענו פרשת שופטים עמ' פא) שמבהיר לנו הענין בטוט"ו וז"ל, "ומעשה היה בתלמידו של הרמב"ן

כל מה דעביד רחמנא לטב עביד

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה. (כג, א)

פי' רש"י וז"ל, "שני חיי שרה - כולן שוין לטובה", עכ"ל. וכפשוטו כוונת רש"י דמיותר בקרא "שני חיי שרה", שהרי כבר נאמר בתחילת הקרא ויהיו חיי שרה וגו'. וע"כ בא לדרשה, ועל זה כתב רש"י: "כולן שוין לטובה" (פי' דעם זקנים מדעמי סמוס).

ויש להעיר, דאה"נ "שני חיי שרה" מיותר לדרשה, אבל מה"ת לומר שנדרש ביה - דכולן שוין לטובה? היכן נאמר בקרא שהיו כולן לטובה? ולא עוד, שכבר עמד כל העולם כולו והקשה על דברי רש"י, דהא היו לשרה אמנו כמה וכמה צרות וייסורים בחייה, שהיתה עקרה, ונלקחה לפרעה, ולאבימלך, וכי על זה אפשר לומר על חייה - שכולן היו לטובה?

שרה חיה כל ימיה

ונראה לומר, דהישוב בכל זה מדוייק היטב בלשון הקרא. דכתיב: "שני חיי שרה". כלומר, שכל שנותיה של שרה אמנו, היו "חייה של שרה". וכל ימיה שחיה, "היו ימיה". ר"ל, שלא היה שום יום בחייה שרצתה שאותו יום יהיה באופן אחר, וביקשה לחיות כל ימי חייה ממש כמו שהיו. וכל דבר שנעשה לה, בין אם היה לטב או אם היה דבר שנראה כרעה, שרה הבינה שזהו **שני חייה**. ואלו חיים של "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", דלפעמים אין אדם יכול להכיר מדוע הדברים שנעשו לו הוי לטוב, אבל המאמין האמיתי, מאמין שאין דבר שבעולם שאינו לטב, "דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד".

תמים תהיה עם ה' אלקיך

ולפ"ז יש לפרש דברי המדרש (רבה פ"ט): "ויהיו חיי שרה מאה שנה (תהלים לז, יח): **"יודע ה' ימי תמימים** ונחלתם לעולם תהיה", כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים וכו'. דבר אחר "יודע ה' ימי תמימים" - זו שרה שהיתה **תמימה במעשיה**", ע"כ.

ומבואר מדברי המדרש ששרה היתה "תמימה". ואפשר לפרש, דהנה יש ראשונים שלמדו מקור מצות אמונה ובטחון מקרא (דברים יג, א): "תמים תהיה עם ה' אלקיך". [עי' בספר חרדים פ"א, אות כ"א, ועי' במש"כ הרמב"ן (סג)]. א"כ יש לפרש שזהו כוונת המדרש ששרה היתה **"תמימה"**, ר"ל היה לה בטחון גמור בהשי"ת. והיה לה אמונה ברורה ואמיתית בהשי"ת דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ואפילו

ז"ל שחלה, ובא הרמב"ן לבקרו. וראה שקצו קרוב והולך לבית עולמו. אמר לו: שמע נא בני את אשר אצור, דע שבעולם העליון יש היכל עליון ושמה כסאות למשפט והשכינה נצבת בעדתם. הא לך קמיע, ודע שבקמיע זו יפתחו לך כל שערי ההיכלות שברקיע. עד שתגיע להיכל העליון הזה **ושם תשאל כמה שאלות עצומות שיש לי בנוגע לכלל ישראל, ואת השאלות נתן לו בכתב.** וביקשו שלאחר מאה ועשרים יבא אליו בחלום ויגיד לו התשובות שישמע שם. והתלמיד נפטר לבית עולמו. ויהי היום והרמב"ן היה יושב על יד חלונו ולומד תורה, והנה דמות תלמידו הופיעה לנגד עיניו. אמר לו התלמיד: ידע רבינו שבכל מקום שבאתי והראיתי את הקמיע נפתחו בפני השערים ונתנו לי רשות לעלות מעלה מעלה עד ההיכל הזה שאמר לי, **וכשרציתי לשאול את הקושיות שהכין לי רבי ומורי, נראה לי מיד שכל הקושיות אינן קיימות בעולם האמת. ששם עלמא דקשוט והכל בצדק ובמשפט,** עכ"ל.

הרי שהדברים המכאיבים לנו בעלמא דידן מבלי להבין, בעלמא דאתי, שהוא עלמא דקשוט, ליתא לקושיות כלל. ולכן, חובה מוטלת עלינו לחיות באמונה שלימה שכל דבר שאירע בעולם הוא מהנהגת הבורא ית"ש, והכל הוא לטובתנו, אף אם קשה להבין זאת, כי עוד יבא זמן שנבין שהקושיות מעיקרא ליתא.

פעמים רואים הטוב

איתא בנדה (6, 6): "דרש רב יוסף: מאי דכתיב 'אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני', במה הכתוב מדבר - בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ לאחד מהן - התחיל מחרף ומגדף, לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים, התחיל מודה ומשבח, לך נאמר ישוב אפך ותנחמני. והיינו דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב עושה נפלאות גדולות לבדו וברוך שם כבודו לעולם - אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו", ע"כ. הרי, מבואר בגמ' שלפעמים יכולים לראות מדוע מה שנראה בשעתו שהוא "רעה" באמת היה "טובה".

ועל דרך זה ביאר החת"ס הקרא (שמות לג, כג): "וראית את אחרי ופני לא יראו". שמשה רבינו ביקש מאת השי"ת להבין דרכי השגחת השי"ת. ועל זה אמר לו, שא"א להבין הדברים רק למפרע, שלבסוף רואין מדוע מה שכבר נעשה היה לטובה, אבל בשעת מעשה א"א להבין דרכי השי"ת. וזהו הכוונה "וראית את אחרי" - רואין טוב רק אחרי הדברים, ולא בשעת מעשה.

להרגיש הטוב בחוש

ומאחר שאנו מחויבין להאמין שכל מה שעושה השי"ת הוא כולו טוב, רק שאין אנו יודעין מדוע הוא לטובה, א"כ מדוע מברכין "דיין האמת" ואין אנו מברכים "הטוב והמטיב" גם על בשורות רעות, שהרי הם באמת לטובה - כמו בשורות טובות?

ותי' ר' שלמה זלמן אורבאך זצ"ל בשם האדר"ת (מנחת שלמה פסחים ג) שהטעם שאין מברכין האידנא בעולם הזה "הטוב והמטיב" מכה אמונה זו, כי כללא הוא בברכות שמטבע הברכה הוא על פי מה

שנראה במוחש, ודוגמא לדבר, מה שאין מברכין על הלחם "המוציא לחם מן הארץ" אלא אם כן יש עליו "תוריתא דנהמא", ובזמן הזה שטחו עינינו מראות אין להרעה צורת טובה, ולכן מברכים "דיין האמת".

והוסיף ר' אליהו דסלר (מכתב מאליהו ח"א עמ' 167) שאפילו נחום איש גם זו, שבכל צרה אמר "גם זו לטובה", ואפילו כשנתרגשו עליו צרות גדולות, מ"מ גם הוא חייב לברך על הרעה "דיין האמת" ולא "הטוב והמטיב", למה? מפני שגם הוא, בצלו של העולם הזה לא היה יכול להרגיש את שלמות הטובה בתוך הרעה, וע"כ גם הוא מחויב לברך "דיין האמת" על הרעה.

כפרת העונות

ודין זה נפסק להלכה בשו"ע (סי' רכ"ג): "**חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה בנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו,**" ע"כ.

וכתב המשנה ברורה (68): "**כי באמת כל היסורין בין בגוף ובין בממון הוא הכל כפרה על העונות כדי שלא יצטרך להתייגר לעתיד לבא ששם העונש הוא הרבה יותר גדול,**" עכ"ל.

וכתב החפץ חיים בספרו שם עולם (פסק ג) וז"ל, "ושמעתי מזקן איש אמונים, ששמע בעצמו מהרהר גר' יעקב משה ז"ל, שאמר בשם זקנו הגר"א ז"ל, **שאלמלא היסורין לא מצאנו ידינו ורגלינו בזה העולם.** והענין הוא, כי בשעה שנפטר האדם והנשמה עולה למעלה, מתראה לפניו כמין כף, שהוא כדי לשקול מעשיו, אם יתגבר הזכות על החוב או להיפוך, ח"ו. והוא שומע שבת קול יוצא ומכריז שיתקבצו זכויותיו שעשה כל ימי חייו, והקול נשמע בכל העולמות שמשתרש שם שורש נשמתו. והנה תיכף נקבצו כל המליצים שנבראו מהמצוות, ועומדים כולם לצד ימין של הכף. ואח"כ יוצא ב"ק שיתקבצו ג"כ כל עונותיו שעשה בכל ימי חייו. והנה מתקבצים המונים המונים לבושים שחורים ומתעטפים שחורים, ונתרבו מאד מאד, והכף חוב מכריע מצד ריבויים, וגם מחמת שמלאכי הזכות אין כחם יפה כל כך, שאין נעשה בכונה וברצון כראוי, משא"כ העונות הוא עושה אותם בתשוקה ובחפץ. והנה האדם כשרואה אז דבר זה מתמרמר מאד וחושב בנפשו: מה יהיה סופי, כי בודאי יכריזו עלי שאני רשע, כיון שכף חוב מכריע. ובתוך כך יוצא בת קול שמכריז **ואומר: איה היסורים שהיו לו בעודו בזה העולם. מיד נקבצו כל היסורין שהיו לו בכל ימי חייו, והם רצין כולם לצד הימין, והכף מכריע הרבה והרבה, כי ע"י היסורין נתכפרו לו הרבה מעונותיו, והוא נשאר בחזקת צדיק, והוא שמח ומודה לה' על כל מה שעבר עליו.** ע"כ שמעתי", עכ"ל.

דברים נוראים! חזינן מדבריו גודל הענין שיסורים הם "טוב", ולעתיד יהיה שמח מאוד על שקיבל יסורים, שע"י היסורים יצא צדיק בדין.